

Kaj je novega povedal general Veljko Kadijević?

Ob izidu njegove zadnje knjige

Protiudar – moj pogled na razpad Jugoslavije

Pripravil Marijan F. Kranjc

Upokojeni armadni general Veljko Kadijević (1925), predzadni državni sekretar za ljudsko obrambo SFRJ (1988–1992), je oktobra 2010 v Beogradu izdal svojo zadnjo knjigo z naslovom **Protiudar – moj pogled na razpad Jugoslavije**. Napisal jo je v Moskvi, kjer živi od leta 2001, najprej kot begunec, od leta 2008 pa tudi kot ruski državljan.

Leta 2001 je namreč ICTY, Mednarodno sodišče za vojne zločine v SFRJ, poklicalo generala Veljka Kadijevića kot pričo proti pokojnemu Slobodanu Miloševiću, predsedniku ZRJ. General se je tej vlogi odpovedal tako, da se je zatekel v Rusijo in izjavil, da je ICTY »politično sodišče«, kjer bi dejansko morali soditi tistim, ki so pod okriljem Nata izvedli napad na ZRJ.

Pred tem je leta 1993 napisal in v Beogradu izdal knjigo z naslovom **Moj pogled na razpad vojske brez države**. Knjigo sem delno komentiral v svojem **Balkanskem vojaškem poligonu**, ki je izšla 1998 v Ljubljani.

Zato me je zanimalo, kaj novega je general Kadijević povedal, to pa tudi predstaviti obiskovalcem svoje spletne strani, saj je bil general Kadijević neposredna in morda tudi ključna **zgodovinska priča** razbijanja nekdanje SFRJ.

Ker sem skoraj prepričan, da se prevod njegove knjige ne bo pojavil na našem knjižnem tržišču, ne bo odveč, če strokovni javnosti, zlasti mlajšim zgodovinarjem, predstavim vsaj nekaj zanimivih problemov, ki neposredno zadevajo tudi Slovenijo. Potrebno je vedeti, da je bil pokojni slovenski admiral Stane Brovet namestnik generala Kadijevića in tudi njegov podpornik, in je kot izvrsten obveščevalec priskrbel tudi glavne obveščevalno-varnostne **dokaze** o ozadju sil, ki so pripravljale razpad SFRJ in ga na koncu tudi izvedle. Nekaj teh dokazov pa je general Kadijević zdaj tudi predstavil domači in tuji javnosti.

O svojih treh stikih z generalom Kadijevićem kot državnim sekretarjem za ljudsko obrambo sem pisal že prej. Čeprav sem bil prvi slovenski general, ki je leta 1990 odhajal v pokoj na svojo zahtevo, nisem bil deležen nobenega očitka ali zamere. Ob slovesu na svečani večerji decembra 1990 sem iz njegovih rok sprejel pisno zahvalo in revolver z njegovim posvetilom.

Toliko za uvod.

General Kadijević pravi, da je cilj njegove knjige predvsem ta, da bi prispeval k popolnemu in objektivnemu razpravljanju in ocenjevanju vloge Oboroženih sil SFRJ, posebno JLA, v procesih, ki so privedli do »**razpada, najprej SFRJ, potem pa tudi ZRJ**«, kakor tudi do »**moderne vojaške okupacije**«, ki se skriva za raznimi frazami o mednarodnih paktih, dogovorih, partnerstvih za mir in podobno¹.

Ker sem si zastavil cilj, da ugotovim, kaj je general Kadijević novega povedal, bom poskusil poiskati odgovore na naslednja vprašanja:

- **Ali je SFRJ razpadla ali pa so jo razbili?**
- **Kakšna je bila vloga ameriškega ambasadorja Warena Zimmermanna v razbijanju SFRJ?**
- **Kakšna je bila ključna vloga maršala Tita?**
- **Ali je bil Edvard Kardelj glavni nosilec napadov na JLA?**
- **Zakaj JLA ni izvedla vojaškega udara?**
- **Ali je napad Nata na ZRJ druga faza razbijanja SFRJ?**
- **Kakšen protiudar je napovedal general Kadijević?**

Ali je SFRJ razpadla ali pa so jo razbili?

General Kadijević je že v uvodu poudaril, da sta glavna akterja, **ZDA in Nemčija**, imela cilj, **razbiti Jugoslavijo** s pomočjo **državljske vojne** (str. 7), kasneje, v II. fazi, pa oslabilo Srbijo tako, da bi se ji odvzelo Kosovo, Vojvodina in Sandžak, kot protiutež pa bi se ustanovila nova regionalna sila – **Albanija, združena s Kosovom**.

Po razpadu bipolarne razdelitve sveta dveh supersil, Sovjetske zveze in ZDA, so ZDA postale dejanski gospodar, svetovni žandar! »Strategija tekmovanja« med kapitalizmom in socializmom se je končala z ekonomsko zmago ZDA in zahodnih evropskih držav, zlasti združene Nemčije. V bilansiranih odnosih se potem pojavljajo nove sile, predvsem Nemčija, Kitajska, pa ponovno tudi Rusija.

Jugoslavija je dejansko morala razpasti, ker ni bila več zaščitena v globalnem smislu, saj sta bila Sovjetska zveza in Varšavski pakt pred razpadom. V odločilnem trenutku pa je generalu Kadijeviću osebno prav Gorbačov odrekel sleherno zaščito pred ZDA in Natom.

Tako je bila leta 1991 Jugoslavija dejansko prepuščena na milost ZDA, ki so jo zatem v skladu s svojim »strateškim vojaškim načrtom« (str. 12) tudi razbile. Konkretno, v začetku 1989 je ameriški kongres sprejel strateški vojaški načrt do 1994, ki je predvideval naslednje prioritete:

- poraz komunizma,
- vojaška premoč nad Sovjetsko zvezo,
- vojaške intervencije po svetu,
- boj proti terorizmu,
- preprečevanja regionalnih spopadov.

¹ Sam sem o tem napisal knjigo *Spopad nizke intenzivnosti – generalska naloga*, Založba PRO-ANDY, Andrej Ivanuša, s.p., Maribor, 2007

Glavna prioriteta je bil poraz komunizma, predvsem z izkoriščanjem šibkih točk realsocializma (ekonomska nestabilnost, demokracija, nacionalizem, religija), kakor tudi s pomočjo speče »politične agenture«. Tako general Kadrijević prvič javno predstavi glavnega ameriškega »političnega agenta« – Vasilija Tupurkovskega, makedonskega člana Predsedstva SFRJ, ki naj bi bil »aktiviran« šele po 30 letih delovanja, ko je postal član Predsedstva SFRJ (str. 13).

Strateška stališča ZDA do SFRJ so bila vse do leta 1991 dolgoročna in nespremenjena. Tako je do razpada SZ veljala odločna podpora SFRJ, ki je preprečevala prodor SZ na Jadran in v Sredozemlje, po združitvi obeh Nemčij pa se je pristopilo k odločnemu rušenju SFRJ. To je bilo vidno zlasti iz delovanja ameriškega ambasadorja Warena Zimmermanna, ki je bilo »izključno v funkciji razbijanja Jugoslavije« (str. 16), pravi general Kadrijević, kar menda dokazujejo tudi stenografski zapiski z njunih petih srečanj (o tem več v naslednjem nadaljevanju).

Nenadna sprememba ameriške politike do celovitosti SFRJ se je zgodila po diktatu Nemčije (in Vatikana), ko so ZDA tudi prevzele vodilno vlogo pri razbijanju SFRJ, da bi jo kasneje prepustile Nemčiji oz. Natu.

Vojaško vodstvo SFRJ je zastopalo stališče, da se morajo družbeno-politične reforme v državi izvesti na miren način, brez državljanske vojne, in na ta način tudi ohraniti suverenost SFRJ.

Protagonisti razbijanja SFRJ pa so izbrali prav državljansko vojno kot najhitrejši način razbijanja SFRJ. Konkretno se je zgodilo naslednje:

Po Kadrijeviću je nedvomno dejstvo, da je Nemčija zaradi svoje ekonomske moči diktirala politiko EU, dejstvo pa je tudi, da je mogoče prepoznati revanšizem zaradi poraza v 2. svetovni vojni, kako tudi obnavljanje ambicij nekdanjega »Drank nach Osten«. Nemčiji naj bi bila najbolj v napoto Srbija!

Slovenija je sicer imela začetno vlogo v razbijanju SFRJ, vendar je bila začetnica državljanske vojne dejansko Hrvaška (str. 19). Nemčija je prek »svojih ljudi v vrhovih oblasti, nekateri so bili tudi klasični agenti nemške obveščevalne službe«, Slovenijo in Hrvaško porivala v nasilno secesijo. General Kadrijević pravi, da je v začetku državljanske vojne na Hrvaškem javno obtožil Nemčijo za spodbujanje vojne, nato ga je po telefonu poklical Genscher, vendar je Kadrijević zavrnil, da bi z njim razpravljal o tem.

Po nemškem ukazu je sledila Bosna in Hercegovina, ko je njen predsednik Izetbegović hotel ustvariti nekakšno muslimansko državo sredi Evrope, kar je pozneje pospešilo ameriške ambicije v osvajanju naftnih zakladov v muslimanskem svetu.

Na razvoj dogodkov v SFRJ je vplival predvsem razpad ZSSR in vzhodnoevropskih držav, predvsem pa razpad Varšavskega pakta kot njihovega obrambnega »dežnika«. Gorbačov je poskušal rešiti realsocializem v ZSSR z nekakšno »perestrojko«, dejansko pa je šlo za dobro kamuflirano operacijo razbijanja družbenoekonomskega sistema s pomočjo pete kolone, človekovih pravic in nacionalizma. Ker je po ameriških načrtih šlo za uničenje komunizma, je povsem razumljivo, da so ZDA proti SFRJ nastopile z

enakimi sredstvi rušenja in razbijanja², kakor so jih izvajali v ZSSR in drugih vzhodno-evropskih državah (Čehoslovaška, Poljska idr).

Posebno vlogo v razbijanju SFRJ je imel Vatikan, ki je ameriške strateške cilje izvajal že veliko prej. Šlo je tudi za znana nasprotja katoliške cerkve proti pravoslavni in muslimanski, kakor tudi za neposredno financiranje paravojaških sil, posebno na Hrvaškem.

Zato je bila že konec leta 1989 glavna ocena Štaba vrhovnega poveljstva, da razbijanje SFRJ »dominantno prevzema tuji faktor«, da torej SFRJ grozi državljanska vojna (str. 32).

Že 7. maja 1991 je Štab vrhovnega poveljstva SFRJ ocenil, da se SFRJ že nahaja v državljanski vojni, kar bo OS SFRJ, predvsem JLA, prisililo, da bo morala bojno delovati pri izvrševanju svoje ustavno določene naloge.

Že naslednji dan je štab predlagal tudi potrebne ukrepe na Hrvaškem, s čimer so soglašali vsi organi federacije. Vendar so prevladali nosilci državljanske vojne, predvsem po diktatu zunanjih faktorjev, zlasti Nemčije in ZDA.

26. junija 1991 je sledil poseg JLA proti Sloveniji zaradi zaščite mejnih in carinskih prehodov, ki se je potem izrodil v odcepitveno oz. secesijsko vojno, pozneje preimenovano v t. i. »osamosvojitelno vojno«.

EU je 5. julija 1991 s svojo »Deklaracijo o stanju v Jugoslaviji« povsem jasno napovedala, kako se bo obnašala pri razreševanju »jugoslovanske krize« (str. 33), pri čemer poudarja, da mora Predsedstvo SFRJ najprej uresničiti »polno kontrolo nad JLA« (str. 34). General Kadrijević navaja konkreten vir, po katerem je nemški kancler Helmut Kohl v Maastrichtu prisilil Francijo in Veliko Britanijo, da sta pod finančnim pritiskom pristali na razbijanje SFRJ (str. 34).

General Kadrijević je tudi ocenil, da je državljanska vojna u SFRJ leta 1991 dobila značaj mednacionalne in verske vojne.

Vloga JLA je bila v teh razmerah nehvaležna. Eni so zahtevali, naj se umakne v vojašnice in od tam mirno opazuje razbijanje države in krvave orgije, drugi pa so neutrudno pričakovali in zahtevali, naj JLA prevzame vlogo odločilnega družbenega arbitra, naj zruši državno ali posamezna republiška vodstva in tako prevzame oblast v državi.

Vodstvo JLA se ni odločilo za nobeno od teh alternativ, ker sta obe vodili še k hujšim posledicam. Zato je vodstvo JLA dosledno spoštovalo ustavna določila in do konca delovalo po navodilih Predsedstva SFRJ in drugih zveznih organov. Tudi v omejeni intervenciji v Sloveniji, ki se je zatem spremenila v pravi obračun s pripadniki JLA in člani njihovih družin. General Kadrijević je znova poudaril, da je bila v Sloveniji vojna proti JLA »vsiljena« po diktatu iz Nemčije (str. 39).

General Kadrijević je posebej skrbno analiziral obnašanje EU, in navaja, da je šlo za večfazno ravnanje, in sicer:

Stjepan Mesić kot predsednik Predsedstva SFRJ naj bi omejil vpliv in delovanje JLA, kar pa seveda ni uspelo, in je to tudi sam priznal v svoji knjigi z naslovom Kako smo razbili Jugoslavijo!

² Po doktrini spopada nizke intenzivnosti.

Namesto Mesića so hoteli predstavniki EU vodstvo JLA podrediti Anteju Markoviću, predsedniku ZIS, kar tudi ni uspelo.

Nazadnje, ko so odstopili nesrbski člani Predsedstva SFRJ (Mesić, Drnovšek, Tupurkovski in Bogičević), so začeli predstavniki EU neposredno komunicirati z vodstvom JLA. No, tudi v tej situaciji je vodstvo JLA spoštovalo stališča, ki jih je začrtalo dokaj okrnjeno (srbsko) Predsedstvo SFRJ. To je pomenilo, da se je vodstvo JLA vseeno ravnalo po stališčih tudi tako okrnjenega Predsedstva SFRJ, saj je to zahteval tudi mednarodni položaj (sestane Predsedstva SFRJ v Haagu, pogovori v Ženevi, pogovori z lordom Carlingtonom, prihod mirovni sil OZN, izvajanje Vanceovega načrta itd.).

Pri izvajanju teh in drugih nalog, pri katerih je sodeloval, je general Kadjević posebej opozoril na zelo nekorektno in »povsem arogantno obnašanje« Van der Brucka, nizozemskega zunanjega ministra, ki naj bi vedno deloval po nemškem diktatu (str. 47). Nasprotno pa je zelo objektivno deloval Cyrus R. Vance, osebni predstavnik generalnega sekretarja OZN.

Na drugi strani je general oceni javnosti izpostavil tudi tiste akterje jugoslovanske krize, ki so delovali neprikrito. Tako je opozoril na hrvaškega predsednika Franja Tuđmana, ki je leta 1992 izjavil, da je »Hrvaška hotela vojno samo zato, ker je ocenjeno, da se samo z vojno lahko pride do popolne samostojnosti in neodvisnosti države« (str. 52). Dejansko pa je Hrvaško v vojno potisnila Nemčija.

V zaključku tega poglavja je general Kadjević zapisal, da je mednarodni faktor v SFRJ deloval v glavnem negativno, saj je pri svoji odločitvi o »razbijanju Jugoslavije« (str. 56) uresničeval naslednje ideje:

- na podlagi izzvanih mednacionalnih in verskih spopadov izvajati državljansko vojno v Jugoslaviji;
- Jugoslavijo kot državo razbiti z metodo »teorije domin«, začevši s Slovenijo;
- pod krinko boja proti komunizmu izzvati ideološki revanšizem in tako pred svetom opravičiti zunanje posege, predvsem vojaške;
- maksimalno izkoristiti svoje ljudi v vrhovih oblasti v Sloveniji, na Hrvaškem in v federaciji, od klasičnih agentov do karieristov in raznih zmuzljivcev, da bi se tako razbijanje Jugoslavije prikazalo kot njena notranja stvar, ne pa kot diktat od zunaj.

General Kadjević je poglavje zaključil z ugotovitvijo, da poprej razbite varnostne in razdvojene oborožene sile SFRJ (na JLA in republiške TO) niso bile pripravljene in sposobne, da se zoperstavijo takim oblikam in metodam razbijanja Jugoslavije, ki so jih dejansko vodile in usmerjale zunanje sile.

Nadaljevanje sledi ...